

Nr 139.

Av herr **Ekman, Karl Johan**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.

I nådig proposition till innevarande års riksdag, nr 185, meddelas, att chefen för justitiedepartementet, med anledning av 1911 års riksdags skrivelse nr 138, under nästlidet år med Kungl. Maj:ts tillstånd tillkallat särskilda sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag rörande ändringar i den proportionella valmetoden, men att de sakkunnigas förslag ej kan beräknas föreligga i så god tid, att därpå skulle kunna grundas framställning till innevarande års riksdag. I syfte att få de svåraste bristerna i metoden avhjälpas har emellertid Kungl. Maj:t, utan avvaktan av den slutliga utredningen, såsom en provisorisk anordning föreslagit vissa ändrade bestämmelser rörande val av suppleanter och efterträdare.

I sådant avseende har, bland annat, föreslagits,

dels att i § 4 landstingsförordningen skall, jämte det hittillsvarande stadgandet att namnen å valsedeln må utgöra högst dubbelt så många som det antal landstingsmän, vilka skola utses för valkretsen, införas den bestämmelse, att om endast en landstingsman utses för valkretsen, valsedeln dock må innehålla tre namn;

dels att bestämmelsen i § 8 samma förordning om förfarandet vid ny röstsammanräkning för utseende av suppleant för landstingsman skall erhålla följande ändrade lydelse: »Vid varje ny sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga landstingsmannens namn för själva landstingsmannavalet. Valsedel beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde, och detta skall tillgodoräknas den av de förut ej valda, vilkens namn står främst å sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, eller där sammanräkningen avser grupp, vilken allenast fått sig tilldelad en plats, de två, som erhållit högsta rösttalen, äro valda till suppleanter»;

dels ock, beträffande val av efterträdare till stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige, vilka senare jämväl skulle utses proportionellt, att bestämmelserna för dylikt efterträdareval skulle givas den lydelse, att vid sammanräkning för utseende av efterträdare hänsyn skall tagas blott till de valsedlar, vilka upptaga den avgångnes namn för själva fullmäktigvalet, samt att därvid valsedel skall beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde och att detta skall tillgodoräknas den av de förut ej valda, vilkens namn står främst å sedeln.

Kritik av
Kungl. Maj:ts
förslag.

Beträffande de sålunda föreslagna nya stadgandena må först anmärkas, att ehuru i § 4 landstingsförordningen medgivits, att vid landstingsmannaval i enmanskretsar valsedeln må innehålla 3 namn (i uttalat syfte att för den, som utses till landstingsman, två suppleanter måtte kunna väljas), förslaget likväl i § 8 innehåller, att vid sammanräkning för utseende av suppleanter röstvärde får tillgodoräknas endast den av de förut ej valda, vilkens namn står *främst* å sedeln. Härav följer: 1) att det tredje namnet på sedeln aldrig någonsin kan komma i betraktande vid suppleantvalet; 2) att om samtliga röstsedlarna äro lika lydande möjlighet icke finnes att utse mer än en suppleant, ehuru två skola vid valet utses; 3) att om det övertvägande antalet sedlar äro lika lydande, men en eller annan stänkröst avgivits på andra kandidater till suppleantplatserna, dessa enstaka röster — eller kanske blott en av dem — bliva avgörande för tillsättningen av andra suppleantplatsen.

Vad därefter vidkommer sättet i det hela för utseende av suppleanter och efterträdare hava de sakkunniga i särskilt avgivet yttrande, som bifogats den kungl. propositionen, uttalat, att det måste betecknas såsom en verklig olägenhet, att valmännen med nu gällande metod ej äga möjlighet att uttrycka, vem de i första rummet önska vald till suppleant eller efterträdare. Till avhjälpande härav anse de sakkunniga det ligga närmast till hands att låta namnens ordning å valsedlarna inverka sålunda, att å varje valsedel medräknas endast det namn, som av de förut ej valda står främst. I överensstämmelse härmed är också Kungl. Maj:ts förslag avfattat.

De sakkunniga peka därjämte på även ett annat sätt för anordnande av dessa val med användande av rangordningsprincipen, nämligen det som föreslogs i motion till 1912 års riksdag av herr Nilson i Örebro. Enligt detta förslag skulle man vid ersättareval företaga en ny sammanräkning enligt samma grunder, som i fråga om huvudvalet gälla, och därvid betrakta den avgångnes namn såsom obefintligt. Meningen synes hava varit, att den nya sammanräkningen skulle företagas

icke endast inom den samling sedlar, som upptager den avgångnes namn, utan inom hela gruppen (= partiet). De sakkunniga yttra härom, att förslaget har sin särskilda betydelse och torde utöva en viss större rättvisa för det fall, att den avgångne fått röster från två särskilda fraktioner inom partiet, av vilka den större på grund av reduktionsregelns verkan bidragit i mindre mån till hans val än den mindre fraktionen.

Det är otvivelaktigt, att med särskilt den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen vissa olägenheter vid det nuvarande valsättet kunna undgås, men andra väl så betydande olägenheter kvarstå och synas till och med komma att framträda med större skärpa än förut. Varken Kungl. Maj:ts förslag eller det av herr Nilson i Örebro framställda torde ur denna synpunkt kunna anses tillfredsställande.

Följande exempel må anföras till belysning härav:

Exempel a). Vid stadsfullmäktigeval hava av det moderata partiet avgivits 84 röster, därav

60 röster på kandidaterna A B C D G

24 » » » C E F.

Till stadsfullmäktige hava valts A B och C.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall, om C avgår, såsom efterträdare till honom inträda D, i följd varav den särskilda fraktion, som haft C till sin främste målsman, blir utan egen representation, vartill den dock på grund av sin storlek är berättigad.

Exempel b). Samma exempel som det föregående endast med den skillnad, att till stadsfullmäktige hava valts A B C D och E.

Enligt herr Nilsons metod, liksom enligt den av Kungl. Maj:t föreslagna, skulle vid Cs avgång såsom efterträdare till honom inträda G. Även i detta fall blir sålunda C-gruppen utan egen representation.

Att dylika starka minoritetsgrupper inom ett parti förekomma vid valen är en ingalunda ovanlig förekomst. Och enligt min mening är det vida betänkligare, att en sådan grupp, vilken med fullt berättigande intager en från majoriteten av partiet avvikande ståndpunkt, vid efterträdareval skall påtvingas en representant ur majoritetsgruppen och sålunda mister sin självständiga representation, än att en suppleantkandidat som står litet längre ned på listan utses till efterträdare framför en högre upp stående, då bägge dock tillhöra samma meningsgrupp inom partiet. Det måste därför betraktas såsom ett synnerligen allvarsam fel i Kungl. Maj:ts förslag, att enligt detsamma efterträdarevalen så utfalla, att under vissa omständigheter, som i verkligheten ofta inträffa, en grups främste man till efterträdare erhåller en person ur

en helt annan meningsgrupp än den han själv tillhört, låt vara inom samma parti.

Det är sant, att den nuvarande metoden för suppleant- och efterträdareval icke är tillfredsställande, men man känner dock numera, vari felet består, och de kunna därför vid kommande val i någon mån undvikas. Då nu Kungl. Maj:t i förevarande proposition tillkännagivit, att de sakkunnigas arbete för omläggning av den gällande valmetoden i dess helhet alltjämt fortgår, samt förslag i ämnet sålunda måhända redan till nästa riksdag kan vara att emotse, synes det, som om tillräckliga skäl saknades för att företaga en ändring, vilken allenast kan få provisorisk karaktär, allrahelst då det med fog kan ifrågasättas, om den nya anordningen är så synnerligen mycket bättre än den nuvarande. Skall i allt fall en ändring ske, lär det väl dock böra tillses, att de nya bestämmelserna bliva sådana, att ej befogade anmärkningar mot dem kunna göras. I detta avseende synes Kungl. Maj:ts förslag icke vara tillfredsställande. Åtskilliga felaktigheter hava redan här ovan påpekats och andra torde måhända komma att framträda under praktisk tillämpning av förslaget.

Av motionären föreslagen valmetod.

Inom konstitutionsutskottet vid 1912 års riksdag framlade jag en av mig utarbetad metod för proportionella val, som i nu ifrågavarande hänseende torde lämna ett mera tillfredsställande resultat än Kungl. Maj:ts förslag. De däri förekommande bestämmelserna om suppleant- och efterträdareval kunna emellertid icke lösryckas och utan vidare infogas i den nu gällande metoden. Vill man sålunda omlägga dessa val enligt den av mig föreslagna metoden, måste denna även i övriga delar antagas.

Det är att beklaga, att de sakkunnigas arbete blivit så sent igångsatt, att fullständigt förslag till valmetodens omläggning icke kunnat föreläggas den nu pågående Riksdagen. Nästa år inträffa nämligen både landstingsmannaval och val till riksdagens Andra kammare, och så vitt jag har mig bekant var det Riksdagens mening, då en omarbetning av metoden begärdes, att förslag därom skulle kunna framläggas för Riksdagen innevarande år, då inga val förekomma och då man följaktligen kunde haft tillfälle att i lugn verkställa den synnerligen svåra och mer än eljest skärpta granskning, som i en sådan fråga måste äga rum. Därmed hade också vunnits den fördelen, att den nya metoden hade i god tid kunnat bringas till allmänhetens kännedom och införas i dess medvetande, så att tillämpningen hade kunnat lättare

gå för sig än som kan bliva fallet, då metoden ännu är ofullständigt känd.

För att emellertid sätta Riksdagen i tillfälle att, om den så finner nödigt, redan i år företaga en omläggning av det proportionella valsystemet efter de riktlinjer, som väl vid en sådan omläggning måste följas, om man verkligen vill råda bot på de nuvarande olägenheterna, tillåter jag mig att, på sätt som redan inom 1912 års konstitutionsutskott skett, till Riksdagens prövning framställa följande

Förslag till metod för proportionella val

innefattande en kombination av huvuddragen av nu gällande valmetod med en av regeringsrådet A. Lindstedt år 1906 föreslagen metod.

Den valmetod, som härmed föreslås, är byggd på principen om kandidatnamnens värdesättning efter den s. k. *rangordningsregeln*. Det utmärkande för den nya metoden i övrigt är, att den, i motsats mot den nu gällande metoden, är alltigenom enhetlig, i det att den betjänar sig av ett och samma, på d'Hondts bekanta fördelningsregel grundade förfaringssätt såväl vid *fördelningen av platserna* mellan de olika partierna, som även vid *fastställandet av ordningen mellan namnen* inom varje särskilt parti, då valsedlar av olika lydelse förekomma. Detta förutsätter emellertid, jämte den vanliga *partiindelningen*, även en uttömmande *gruppindelning* av de från varje parti för sig avgivna valsedlarna med därav följande särskilda förfaringssätt. Bestämmelserna om denna gruppindelning äro i huvudsak desamma som i regeringsrådet Lindstedts förslag av år 1906.

1:o)

I enlighet med vad sålunda blivit antytt föreslås, att §§ 3, 7, 8, 9, 12, 14, 47, 63 och 67 i *lagen om val till Riksdagen* den 26 maj 1909, §§ 7 och 9 såsom de lyda enligt *lagen* den 4 mars 1910, skola erbjuda följande ändrade lydelse:

Om val till Första kammaren.

3 §.

Val sker efter upprop. Valsedlarna skola vara av vitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, vilka må utgöra högst två utöver det antal riksdagsmän valet avser, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i vilken den väljande anser dem böra vid valet hava företräde sinsemellan. Av namnen anses så många, från början räknat, som motsvara antalet riksdagsmän, avse själva riksdagsmannavalet och de övriga allenast val av efterträdare åt avgången riksdagsman.

7 §.

1 mom. För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas efter partibeteckning. Valsedlar utan partibeteckning räknas såsom tillhörande ett parti (det fria partiet).

2 mom. Inom varje parti skall, därest ej alla valsedlar upptaga namnen i samma följd och ordningen dem emellan sålunda är given, genom särskilda sammanräkningar, till den utsträckning som för utseendet av stadgat antal riksdagsmän är nödig, bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, vilka, enligt vad i 3 § sägs, avse själva riksdagsmannavalet.

Härvid iakttages:

1:o) Först skola valsedlar, som hava samma första namn, sammanföras till en grupp. Inom varje sådan grupp uträknas rösttal för de å valsedlarna upptagna namnen, med iakttagande att valsedels första namn anses hava erhållit en hel röst, andra namnet en halv röst, tredje namnet en tredjedels röst; och så vidare efter samma grund. För vart namn sammanräknas de hela röster och delar av röster namnet sålunda erhållit inom gruppen. För denna sammanräkning böra delar av röster uttryckas i hundradelar, så att $\frac{1}{2}$ räknas lika med 0,50, $\frac{1}{3}$ lika med

0,33, $\frac{2}{3}$ lika med 0,67; och så vidare i enlighet med bifogade tabell.*) Namnen ordnas efter rösttalens storlek, så att det namn, som erhållit högsta rösttalet, blir gruppens första namn, det som erhållit näst högsta rösttalet gruppens andra namn; och så vidare efter samma grund.

2:o) Hava grupper enligt den i punkt 1 nämnda ordning samma två första namn ehuru i omvänd följd, skola de förenas till en ny grupp. Rösttal inom den nya gruppen är för namn, som tillhör blott en av de förenade grupperna, namnets rösttal i denna äldre grupp och för annat namn summan av namnets rösttal inom de förenade grupperna. Namnen ordnas efter rösttalen inom gruppen på sätt i punkt 1 sägs.

3:o) Befinnas därefter grupper hava samma tre första namn, skola dessa grupper förenas till en ny grupp och namnen i denna ordnas efter rösttalen inom gruppen enligt de i punkt 2 angivna grunder.

4:o) På enahanda sätt fortsättes med förening av grupper och ordnande av namn inom nybildad grupp, till dess valsedlarna blivit sammanförda i slutgrupper, som ej hava samma första namn, två första namn, tre första namn, fyra första namn; och så vidare.

Sedan ny grupp bildats genom förening av förutvarande grupper, skall vid fortsatt gruppindelning hänsyn tagas till den nya gruppen, men ej till de i denna ingående äldre grupperna.

Till grupp må ej hänföras flera namn än antalet personer, valet avser.

Sedan alla valsedlarna blivit, på sätt nu är sagt, sammanförda i slutgrupper, bestämmes ordningen mellan namnen inom partiet sålunda att rum i ordningen, ett efter annat, tilldelas den grupp, vilken för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Rum som blivit en grupp tilldelat, besättes genast så, att i gruppens första rum uppföres gruppens första namn, i gruppens andra rum dess andra namn, i gruppens tredje rum dess tredje namn och så vidare efter samma grund, ändå att namn, som sålunda skall i ordningen uppföras, redan erhållit rum från en eller flera andra grupper.

För varje slutgrupp är jämförelsetalet lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig något rum i ordningen tilldelat. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av de gruppen tilldelade ordningsrum, ökat med 1. Har samma namn erhållit rum från två grupper, skall dock, vid beräkning av det antal rum som utdelats, vardera rummet anses blott såsom ett halvt rum; har namn erhållit rum från tre grupper, anses varje sådant rum såsom ett tredjedels rum; och så vidare efter samma grund.

*) Är i förevarande motion utesluten.

8 §.

1 mom. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

För det fria partiet är jämförelsetalet lika med det största av de i 7 § 2 mom. omförmälda jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad, det näst största av sagda jämförelsetal, då partiet fått sig en plats tilldelad, det därefter största jämförelsetalet, då partiet fått sig två platser tilldelade; och så vidare efter samma grund.

För annat parti är jämförelseantalet lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av de partier tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning av det antal platser som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet av de namn å partiets valsedlar, vilka, enligt vad i 3 § sägs, avse själva riksdagsmannavalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

2 mom. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom det parti, som, enligt vad i 1 mom. sägs, har största jämförelsetalet.

9 §.

Där någon, som blivit vald till riksdagsman, vid valtillfället avsäger sig uppdraget, skall valförrättaren genast företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald. Blev

den avgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det parti, från vilket plats först tilldelats honom. Har han vid sammanräkning, varom i 7 § 2 mom. sägs, fått sig tillerkänt rum i ordningen från flera grupper, må vid den nya sammanräkningen ej medtagas andra valsedlar än de som tillhöra den grupp, från vilken rum i ordningen först tilldelats honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga den avgångnes namn för själva riksdagsmannavalet. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall, på sätt i 7 § 2 mom. sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, vilkas namn förekomma å sedeln. Den, vars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i 7 § 2 mom. sägs, är vald i den avgångnes ställe.

Skulle jämväl sålunda utsedd riksdagsman vid valtillfället avsäga sig uppdraget, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya röstsammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, vilka upptaga den först avgångnes namn för själva riksdagsmannavalet.

12 §.

Vid valet skall föras protokoll, i vilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar avgivits, de olika partier och grupper, i vilka valsedlarna blivit ordnade, antalet giltiga valsedlar i varje parti och varje grupp, den ordning mellan namnen å valsedlarna, vilken inom varje parti och varje grupp blivit bestämd, partiernas och gruppernas rösttal, de övriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen av ordningsrum mellan grupperna och av platser mellan partierna, det antal platser, som tilldelats varje parti, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

De avgivna valsedlarna skola av valets förrättare inläggas, de godkända och de underkända var för sig, under försegling samt, jämte de anteckningar, vilka för sammanräkningarna gjorts, förvaras intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

I fall, varom i 14 § sägs, skola valsedlarna jämte nyssnämnda anteckningar och avskrift av valprotokollet tillhandahållas Konungens befallningshavande.

§ 14.

Har riksdagsman annorledes än i 9 § sägs avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit vald, och skall platsen besättas från den valkrets, som utsett den avgångne, då skall Konungens befallningshavande vid offentlig förrättning, som hålles så snart ske kan och varom underrättelse minst åtta dagar förut meddelas genom anslag och medelst tryck så som med Konungens befallningshavandes kungörelser vanligen förfares, verkställa ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald, enligt de i 9 § angivna grunder. Den, vars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i 7 § 2 mom. sägs, är vald i den avgångnes ställe.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

Om val till Andra kammaren.

47 §.

Vid valet skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, vilka må utgöra högst två utöver det antal riksdagsmän valet avser, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i vilken den väljande anser dem böra vid valet hava företräde sinsemellan. Av namnen anses så många, från början räknat, som motsvara antalet riksdagsmän, avse själva riksdagsmannavalet och de övriga allenast val av efterträdare åt avgången riksdagsman.

Valsedel bör innehålla tydlig uppgift på den eller de utseddans namn, titel eller yrke och hemvist så ock den beteckning i övrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka, vem eller vilka åsyftas.

63 §.

Vid förrättningen låte Konungens befallningshavande föra protokoll, i vilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit,

huru många giltiga och ogiltiga valsedlar avgivits i varje valdistrikt, de olika partier och grupper, i vilka valsedlarna blivit ordnade, antalet giltiga valsedlar i varje parti och varje grupp, den ordning mellan namnen å valsedlarna, vilken inom varje parti och varje grupp blivit bestämd, partiernas och gruppernas rösttal, de övriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen av ordningsrum mellan grupperna och av platser mellan partierna, det antal platser, som tilldelats varje parti, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

Samtliga valsedlar inläggas, de godkända och de underkända var för sig, i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill, varom anteckning sker i protokollet. De sålunda inlagda valsedlarna skola jämte de anteckningar, vilka för sammanräkningarna gjorts, förvaras intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

67 §.

Har någon, som blivit vald till riksdagsman, av sagt sig uppdraget, och prövas avsägel sen giltig, då skall Konungens befallningshavande ofördröjligen vid offentlig förrättning så kungjord, som i 14 § sägs, verkställa ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald, enligt de i 9 § angivna grunder. Den, vars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i 7 § 2 mom. sägs, är vald i den avgångnes ställe.

Samma lag vare, då riksdagsman eljest avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit vald.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

Metodens tillämpning.

Exempel 1.

Sex platser. Moderata 35 röstande; liberala 22 röstande.

- A) *Moderata*: 1) m g e = 16 röster.
 2) g e m = 10 »
 3) s = 9 »

I) [m-gruppen]:

namn	m	g	e
rösttal	16	8	5.33
gruppordning: m g e.			

II) [g-gruppen]:

namn	g	e	m
rösttal	10	5	3.33
gruppordning: g e m.			

III) s-gruppen:

namn	s
rösttal	9
gruppordning: s.	

IV) m + g-gruppen:

namn	m	g	e
rösttal från I)	16	8	5.33
» » II)	3.33	10	5
<hr/>			
Summa	19.33	18	10.33

gruppordning: m g e.

Jämförelsetal för grupp III)	9	4.50
» » » IV)	19.33	9.67 6.44

Patiordning: m g s e.

B) *Liberala*: 1) p = 14 röster.
2) j = 8 »

I) p-gruppen:

namn	p
rösttal	14
gruppordning: p.	

II) j-gruppen:

namn	j
rösttal	8
gruppordning: j.	

jämförelsetal för grupp I)	14
» » » II)	8

Partiordning: p j.

Jämförelsetal för det moderata partiet	35	17.50	11.67	8.75
» » » liberala »	22	11	7.33	

Valda: m p g s j e.

Exempel 2.

Sex platser. Moderata 35 röstande; liberala 22 röstande.

- A) Moderata: 1) m g e = 26 röster
 2) s = 9 »

I) m-gruppen:

namn	m	g	e
rösttal	26	13	8.67
gruppordning: m g e.			

II) s-gruppen:

namn	s
rösttal	9
gruppordning: s.	

Jämförelsetal för grupp I)	26	13	8.67
» » » II)	9	4.50	

Partiordning: m g s e.

- B) Liberala: p j = 22 röster.

namn	p	j
rösttal	22	11

Partiordning: p j.

Jämförelsetal för det moderata partiet	35	17.50	11.67	8.75
» » » liberala »	22	11	7.33	

Valda: m p g s j e.

Exempel 3.

Två platser. Moderata 39 röstande; liberala 7 röstande.

- A) *Moderata*: 1) a b = 16 röster
 2) b = 8 »
 3) x y = 15 »

I) a-gruppen:

gruppordning: a = 16 röster; b = 8 röster.

II) b-gruppen:

gruppordning: b = 8 röster

III) x-gruppen:

gruppordning: x = 15 röster; y = 7.50 röster

Jämförelsetal för a-gruppen	.....	16	8
» » b-gruppen	.....	8	
» » x-gruppen	.....	15	7.50

Partiordning: a x

B) *Liberala*: p = 7 röster.

Jämförelsetal för det moderata partiet	.....	39	19.50
» » liberala »	.....	7	

Valda: a x.

Anm.: Enligt den i motionen i Andra kammaren nr 130 föreslagna valmetoden skulle de valda blivit: a och b.

Exempel 4.

1:o. Tre platser. Moderata 31 röstande; liberala 45 röstande; socialdemokrater 30 röstande.

- A) *Moderata*: 1) a b = 16 röster
 2) c b = 10 »
 3) b = 5 »

I) a-gruppen:

namn	a	b
rösttal	16	8

gruppordning: a b.

II) c-gruppen:

namn	c	b
rösttal	10	5

gruppordning: c b.

III) b-gruppen:

gruppordning: b=5 röster

Jämförelsetal för grupp I)	16	8	5.33
» » » II)	10	5	
» » » III)	5		

Partiordning: a c b.

B) *Liberala:* 1) p q r=23 röster
 2) r p q=22 »

I) [p-gruppen]:

namn	p	q	r
rösttal	23	11.50	7.67

gruppordning: p q r.

II) [r-gruppen]:

namn	r	p	q
rösttal	22	11	7.33

gruppordning: r p q.

III) p + r-gruppen:

namn	p	q	r
rösttal från I)	23	11.50	7.67
» » II)	11	7.33	22
Summa	34	18.83	29.67

Grupp- och *partiordning*: p r q.

C) Socialdemokrater: x y z = 30 röster

Partiordning: x y z.

Jämförelsetal för det moderata partiet	31	15.50
» » » liberala »	45	22.50
» » » soc.-dem. »	30	15

Valda: p a x.

2:o. Samma exempel endast med den skillnad, att de moderata uppsatt tre namn på sina valsedlar i stället för förut två eller ett.

Tre platser. Moderata 31 röstande; liberala 45 röstande; socialdemokrater 30 röstande.

A) *Moderata*: 1) a b c = 16 röster
 2) c b k = 10 »
 3) b l m = 5 »

I) a-gruppen:

namn	a	b	c
rösttal	16	8	5.33
gruppordning: a b c.			

II) c-gruppen:

namn	c	b	k
rösttal	10	5	3.33
gruppordning: c b k.			

III) b-gruppen:

namn	b	l	m
rösttal	5	2.50	1.67
gruppordning: b l m.			

Jämförelsetal för grupp I)	16	8	5.33
» » » II)	10	5	
» » » III)	5		

Partiordning: a c b.

B) *Liberala*: 1) p q r=23 röster
 2) r p q=22 »

Partiordning (såsom förut): p r q.

C) *Socialdemokrater*: x y z=30 röster

Partiordning: x y z.

Valda (såsom förut): p a x.

Exempel 5.

Tre platser. Moderata 35 röstande; liberala 17 röstande; socialdemokrater 16 röstande.

A) *Moderata*: 1) a b=17 röster
 2) c b=14 »
 3) d b= 4 »

I) a-gruppen:

namn	a	b
rösttal	17	8.50
gruppordning: a b.		

II) c-gruppen:

namn	c	b
rösttal	14	7
gruppordning: c b.		

III) d-gruppen:

namn	d	b
rösttal	4	2
gruppordning: d b.		

Jämförelsetal för grupp I)	17	8.50
» » » II)	14	7
» » » III)	4	

Partiordning: a c b.

B) *Liberala: p q r=17 röster.*

Partiordning: p q r.

C) *Socialdemokrater: x y z=16 röster.*

Partiordning: x y z.

Jämförelsetal för det moderata partiet	35	17.50
» » » liberala »	17	
» » » soc.-dem. »	16	

Valda: a c p.

Exempel 6.

Tre platser. Moderata 33 röstande; liberaler och socialdemokrater under gemensam partibeteckning 34 röstande.

A) *Moderata: 1) a b c=12 röster.*
 2) b a c=11 »
 3) c b a=10 »

I) [a-gruppen]:

namn	a	b	c
rösttal	12	6	4
gruppordning: a b c.			

II) [b-gruppen]:

namn	b	a	c
rösttal	11	5.50	3.67
gruppordning: b a c.			

III) [c-gruppen]:

namn	c	b	a
rösttal	10	5	3.33
gruppordning: c b a.			

IV) [a + b-gruppen]:

namn	a	b	c
rösttal från I)	12	6	4
» » II)	5.50	11	3.67
	<hr/>		
	Summa	17.50	17 7.67

gruppordning: a b c.

V) c + a + b-gruppen

namn	c	b	a
rösttal från III)	10	5	3.33
» » IV)	7.67	17	17.50
	<hr/>		
	Summa	17.67	22 20.83

Grupp- och partiordning: b a c.

B) *Lib.-soc.*: 1) p q r = 17 röster.
 2) x y z = 17 »

I) p-gruppen: p = 17, q = 8.50, r = 5.67
 II) x-gruppen: x = 17, y = 8.50, z = 5.67

Partiordning: p (efter lottning med x), x, y (efter lottning med q)

Jämförelsetal för det moderata partiet	33	16.50
» » » lib.-soc. »	34	17

Valda: p b x.

Exempel 7.

1:o. Två platser. Moderata 100 röstande; liberala 80 röstande.

A) *Moderata*: 1) a b = 32 röster.
 2) c a = 33 »
 3) x c = 35 »

I) a-gruppen:

namn	a	b
rösttal	32	16
gruppordning: a b.		

II) c-gruppen:

namn	c	a
rösttal	33	16.50
gruppordning: c a.		

III) x-gruppen:

namn	x	c
rösttal	35	17.50
gruppordning: x c.		

Jämförelsetal för grupp I)	32	16
» » » II)	33	16.50
» » » III)	35	17.50

Partiordning: x c.

B) *Liberala: p = 80 röster.*

Jämförelsetal för det moderata partiet	100	50
» » » liberala »	80	40

Valda: x p.

2:o. Tre platser. Exemplet i övrigt lika.

Partiordning för det moderata partiet: x c a.
 » » » liberala » p.

Valda: x p c.

Anm.: Enligt det i motion i Andra kammaren 1912 nr 5 föreslagna förfaringssättet skulle från det moderata partiet blivit valda: i förra fallet x, i senare fallet c och a.

Exempel 8:

1:o. Två platser. Moderata 100 röstande; liberala 80 röstande.

- A) *Moderata*: 1) a b = 30 röster.
 2) b = 4 »
 3) c d = 30 »
 4) d = 4 »
 5) x = 32 »

I) a-gruppen:

namn	a	b
rösttal	30	15
gruppordning: a b.		

II) b-gruppen:

gruppordning: b = 4 röster.

III) c-gruppen:

namn	c	d
rösttal	30	15
gruppordning: c d.		

IV) d-gruppen:

gruppordning: d = 4 röster.

V) x-gruppen:

gruppordning: x = 32 röster.

Jämförelsetal för grupp I).....	30	15
» » » II).....	4	
» » » III).....	30	15
» » » IV).....	4	
» » » V).....	32	16

Partiordning: x c (efter lottning med a).

B) *Liberala*: p = 80 röster.

Jämförelsetal för det moderata partiet.....	100	50
» » » liberala »	80	40

Valda: x p.

2:o. Tre platser. Exemplet i övrigt lika.

Partiordning för det moderata partiet: x c a (de två sista efter
lottning sins emellan).

» för det liberala partiet: p.

Valda: x p c.

Anm.: Enligt det i motion i Andra kammaren 1912 nr 5 föreslagna
förfaringssättet skulle från det moderata partiet blivit valda: i förra
fallet x, i senare fallet b och d.

Exempel 9. (Jämför exempel 1.)

Fem platser. Moderata 35 röstande; utan partibeteckning tillhopa
22 röstande.

A) *Moderata*: 1) m g e = 16 röster
2) g e m = 10 »
3) s = 9 »

I) [m-gruppen]:

namn.....	m	g	e
rösttal.....	16	8	5.33

gruppordning: m g e.

II) [g-gruppen]:

namn.....	g	e	m
rösttal.....	10	5	3.33

gruppordning: g e m.

III) s-gruppen:

gruppordning: s = 9 röster.

IV) m + g-gruppen:

namn.....	m	g	e
rösttal från I).....	16	8	5.33
» » II).....	3.33	10	5
	<hr/>		
	Summa 19.33	18	10.33

gruppordning: m g e.

Jämförelsetal för grupp III)	9	4.50	
» » » IV)	19.33	9.67	6.44

Partiordning: m g s e.

B) *Det fria partiet:* 1) p = 14 röster.
 2) j = 8 »

I) p-gruppen:

gruppordning: p = 14 röster.

II) j-gruppen:

gruppordning: j = 8 röster.

Jämförelsetal för grupp I)	14
» » » II)	8

Partiordning: p j.

Jämförelsetal för det moderata partiet...	35	17.50	11.67	8.75
» » » fria » ...	14	8		

Valda: m g p s e.

Exempel 10. (Jämför exempel 1.)

Fem platser. Utan partibeteckning tillhopa 35 röstande; liberala 22 röstande.

A) *Det fria partiet:* 1) m g e = 16 röster.
 2) g e m = 10 »
 3) s = 9 »

I) [m-gruppen]:

namn	m	g	e
rösttal	16	8	5.33

gruppordning: m g e.

II) [g-gruppen]:

namn	g	e	m
rösttal	10	5	3.33
gruppordning: g e m.			

III) s-gruppen:

gruppordning: s = 9 röster.

IV) m + g-gruppen:

namn	m	g	e
rösttal från I)	16	8	5.33
» » II)	3.33	10	5
Summa	19.33	18	10.33

gruppordning: m g e.

Jämförelsetal för grupp III)	9	4.50	
» » » IV)	19.33	9.67	6.44.

Partiordning: m g s e.

B) *Liberala:* 1) p = 14 röster.
2) j = 8 »

I) p-gruppen:

gruppordning: p = 14 röster.

II) j-gruppen:

gruppordning: j = 8 röster.

Jämförelsetal för grupp I)				14
» » » II)				8

Partiordning: p j.

Jämförelsetal för det fria partiet	19.33	9.67	9	6.44	4.50
» » » liberala »	22	11	7.33		

Valda: p m j g s.

Exempel 11. (Jönköpings läns östra valkrets.)

Fyra platser. Moderata 5,935 röstande; liberal-socialister 4,721 röstande.

A) Moderata:

1) Jonsson, Rudin, Sjöberg, C. F., Gabrielsson	2,831 röster.
2) Berg	798 »
3) Jonsson, Rudin, Gabrielsson, Zakrisson	764 »
4) Sjöberg, C. F., Rosenqvist, Sjöberg, S. J., Mejenqvist	251 »
5) Jonsson, Sjöberg, C. F., Gabrielsson, Zak- risson	211 »
6) Sjöberg, C. F.	132 »
7) Jonsson, Rudin	110 »
8) Berg, Sjöberg, C. F.	101 »
9) Jonsson, Rudin, Berg, Gabrielsson	63 »
10) Sjöberg, C. F., Jonsson, Rudin	41 »
11) Jonsson, Sjöberg, C. F.	39 »
12) Jonsson, Gabrielsson, Zakrisson, Rosen- qvist	37 »
13) Jonsson, Rudin, Gabrielsson	35 »
14) Jonsson, Berg, Rudin, Gabrielsson	32 »
15) Berg, Jonsson, Rudin, Gabrielsson	31 »
16) Sjöberg, C. F., Rosenqvist	21 »
17) Jonsson, Sjöberg, C. F., Mejenqvist, Rosen- qvist	19 »
18) Berg, Jonsson, Rudin, Johansson, A.	18 »
19) Jonsson	18 »

I) Jonsson-gruppen:

Namn: Jonsson, Rudin, Sjöberg, C. F., Gabrielsson, Zakrisson, Berg, Rosenqvist, Mejenqvist

rösttal från	1) 2,831	1,415.50	943.67	707.75			
»	» 3) 764	382		254.67	191		
»	» 5) 211		105.50	70.33	52.75		
»	» 7) 110	55					
»	» 9) 63	31.50		15.75		21	
»	» 11) 39		19.50				
»	» 12) 37			18.50	12.33	9.25	
»	» 13) 35	17.50		11.67			
»	» 14) 32	10.67		8		16	
»	» 17) 19		9.50			4.75	6.33
»	» 19) 18						
	Summa	4,159	1,912.17	1,078.17	1,086.67	256.08	37 14 6.33

gruppordning: Jonsson, Rudin, Gabrielsson, Sjöberg, C. F.

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 3 saml. 76 häft. (Nr 139.)

II) Berg-gruppen:

	namn:	Berg,	Sjöberg, C. F.,	Jonsson,	Rudin,	Gabrielsson,	Johansson, A.
rösttal från	2)	798					
»	»	8)	101	50.50			
»	»	15)	31		15.50	10.33	7.75
»	»	18)	18		9	6	4.50
	Summa	948	50.50	24.50	16.33	7.75	4.50

gruppordning: Berg, Sjöberg, C. F., Jonsson, Rudin.

III) Sjöberg, C. F.-gruppen:

	namn:	Sjöberg, C. F.,	Rosenqvist,	Sjöberg, S. J.,	Mejenqvist,	Jonsson,	Rudin.
rösttal från	4)	251	125.50	83.67	62.75		
»	»	6)	132				
»	»	10)	41			20.50	13.67
»	»	16)	21	10.50			
	Summa	445	136	83.67	62.75	20.50	13.67

gruppordning: Sjöberg, C. F., Rosenqvist, Sjöberg, S. J., Mejenqvist.

Jämförelsetal för grupp	I)	4,159	2,079.50	1,386.33	1,039.75
»	»	»	II)	948	474
»	»	»	III)	445	

Partiordning: Jonsson, Rudin, Gabrielsson, Sjöberg, C. F.

B) Liberal-socialister:	1)	Johansson, F., Carlström, Liljedahl	2,154	röster
	2)	Lundberg, Blomqvist, Moberg, Söderqvist	1,436	»
	3)	Liljedahl, Johansson, F.	578	»
	4)	Johansson, F., Carlström	131	»
	5)	Carlström, Liljedahl, Johansson, F.	107	»
	6)	Liljedahl	57	»
	7)	Carlström	57	»
	8)	Carlström, Liljedahl	46	»
	9)	Johansson, F., Liljedahl	44	»
	10)	Johansson, F.	22	»
	11)	Blomqvist, Moberg, Söderqvist, Pihl	18	»

I) [Johansson, F.-gruppen]:

namn:	Johansson, F.,	Carlström,	Liljedal
rösttal från 1)	2,154	1,077	718
» » 4)	131	65.50	
» » 9)	44		22
» » 10)	22		
	<hr/>		
Summa	2,351	1,142.50	740

gruppordning: Johansson, F., Carlström, Liljedahl.

II) Lundberg-gruppen:

namn:	Lundberg, Blomqvist, Moberg, Söderqvist.
rösttal från 2)	1,436 718 478.67 359
gruppordning:	Lundberg, Blomqvist, Moberg, Söderqvist.

III) Liljedahl-gruppen:

namn:	Liljedahl, Johansson, F.
rösttal från 3)	578 289
» » 6)	57
	<hr/>
Summa	635 289

gruppordning: Liljedahl, Johansson, F.

IV) [Carlström-gruppen]:

namn:	Carlström,	Liljedahl,	Johansson F.
rösttal från 5)	107	53.50	35.67
» » 7)	57		
» » 8)	46	23	
	<hr/>		
Summa	210	76.50	35.67

gruppordning: Carlström, Liljedahl, Johansson, F.

V) Blomqvist-gruppen:

namn:	Blomqvist, Moberg, Söderqvist, Pihl.
rösttal från 11)	18 9 6 4.50
gruppordning:	Blomqvist, Moberg, Söderqvist, Pihl.

VI) Johansson F. + Carlström-gruppen:

namn:	Johansson, F.,	Carlström,	Liljedahl.
rösttal från I)	2,351	1,142.50	740
» » IV)	35.67	210	76.50
<hr/>			
S:ma	2,386.67	1,352.50	816.50

gruppordning: Johansson, F., Carlström, Liljedahl.

Jämförelsetal för grupp II)	1,436	718	
» » » III)	635	317.50	
» » » V)	18		
» » » VI)	2,386.67	1,193.33	795.33

Partiordning: Johansson, F., Lundberg, Carlström, Liljedahl.

Jämförelsetal för det moderata partiet	5,935	2,967.50	1,978.33.
» » » lib.-soc.	»	4,721	2,360.50
			1,573.67.

Valda: Jonsson, Johansson, F., Rudin, Lundberg.

Anm.: Resultatet är detsamma som enligt herr Nilsons metod. Jfr motion i Andra kammaren nr 130 sid. 10 år 1912.

Hade lib.-soc. grupp III på sina sedlar upptagit även Carlströms namn efter Liljedahls och F. Johanssons, hade denna grupp kunnat sammanföras med grupp VI till en slutgrupp VII med följande namn och rösttal:

namn:	Johansson, F.,	Carlström,	Liljedahl.
rösttal från III)	289		635
» » VI)	2,386.67	1,352.50	816.50
<hr/>			
S:ma	2,675.67	1,352.50	1,451.50

gruppordning: Johansson, F., Liljedahl, Carlström.

Jämförelsetalen hade i detta fall blivit:

för grupp II)	1,436	718	
» » V)		18	
» » VII)	2,675.67	1,337.83	891.86

Partiordningen hade ändrats till: Johansson, F., Lundberg, Liljedahl, Carlström.

Valda hade dock såsom förut blivit: Jonsson, Johansson, F., Rudin och Lundberg.

Anm.: Vid exemplets bedömande bör tagas i betraktande att, om den av mig föreslagna valmetoden använts vid valet, flertalet av valmännen helt säkert på sina valsedlar utsatt fullt antal namn, under det att nu på ej mindre än 2,154 valsedlar förekommo endast ett eller två namn.

Valmanövrer.

Valmanöver typ 1: Stark splittring inom ett parti med avseende å dettas huvudkandidater. Förhållandet kan under vissa förutsättningar utnyttjas av en utanförstående grupp eller en mindre grupp inom partiet i syfte att utestänga någon viss av nämnda kandidater.

Exempel 12.

1:o Fem platser. Moderata 2,200 röstande; liberala 4,000 röstande.

A) *Moderata:* 1) h k l = 700 röster.
 2) k h l = 780 »
 3) l h k = 720 »

I) [h-gruppen]:

namn	h	k	l
rösttal	700	350	233.33
gruppordning: h k l.			

II) [k-gruppen]:

namn	k	h	l
rösttal	780	390	260
gruppordning: k h l.			

III) [l-gruppen]:

namn	l	h	k
rösttal	720	360	240
gruppordning: l h k.			

IV) [h + k-gruppen]:

namn	h	k	l
rösttal från I)	700	350	233.33
» » II)	390	780	260
	<hr/>		
S:ma	1,090	1,130	493.33

gruppordning: k h l.

V) 1 + h + k-gruppen:

namn	l	h	k
rösttal från III)	720	360	240
» » IV)	493.33	1,090	1,130
	<hr/>		
S:ma	1,213.33	1,450	1,370

gruppordning: h k l.

Enär samtliga grupperna kunnat sammanföras till en enda slutgrupp, blir dennas gruppordning jämväl *partiordning*: h k l.

B) *Liberala*:*Partiordning* (efter verkställda sammanräkningar): x y z.

Jämförelsetal för det moderata partiet	2,200	1,100	
» » » liberala	4,000	2,000	1,333.33

Valda: x h y z k.

2:o) Vill det liberala partiet motarbeta valet av h, som enligt förestående exempel blivit vald såsom det moderata partiets förste man, erfordras att ungefär 240 liberala valmän kommenderas att rösta på l k. Röstningen på moderata sidan blir då:

<i>Moderata</i> : 1) h k l = 700 röster	
2) k h l = 780 »	
3) l h k = 720 »	
Grupp av liberaler under moderat beteckning} 4) l k = 240 »	

I) [h-gruppen]:

gruppordning såsom förut h k l

II) [k-gruppen]:

grupppordning såsom förut k h l

III) [l-gruppen]:

namn	l	h	k
rösttal från 3).....	720	360	240
» » 4).....	240		120
	<hr/>		
Summa	960	360	360

grupppordning: l h k

IV) [h + k-gruppen]:

grupppordning såsom förut k = 1,130, h = 1,090,
l = 493.33

V) l + h + k-gruppen:

namn	l	h	k
rösttal från III).....	960	360	360
» » IV).....	493.33	1,090	1,130
	<hr/>		
Summa	1,453.33	1,450	1,490

Grupp- och *partiordning*: k l h.

Jämförelsetal för det moderata partiet	2,440	1,220	
» » » liberala »	3,760	1,880	1,253.33

Valda: x k y z l.

Om detta slags valmanövrer har yttrats (Lindstedt):

Det är tydligt, att det större partiet försvagar sig genom en dylik manöver och stärker det motsatta partiet med de överförda rösterna, så att om det större partiet ej är fullt på det klara med röstfördelningen, så är risken för detsamma stor, då ju genom manövern lätt kan åstadkommas, att — enligt förestående exempel — h k l alla tre bliva valda, och det större partiet förlorar en plats. Vidare får röstskillnaden mellan de 3 h k l-grupperna ej vara stor, enär eljest för manövern behöves alltför stor grupp i förhållande till risken. I förevarande exempel behöves sålunda, vid en röstdifferens av 80 röster mellan h k l-grupperna, en trupp av ej mindre än 240 röster. Manövern kan väl därför endast tilldelas mera teoretisk betydelse; och skulle den i något fall tänkas utförd och lyckas, så kan man ju ej påstå att det skett det moderata

partiet någon orätt, då man av dess röstsiffror i följd av splittringen svårligen kan med någon säkerhet angiva, vilken som skall anses vara huvudkandidaten, och då partiet i varje fall får sina två platser.

Valmanöver typ 2. Om ett parti är enigt om huvudkandidaten, men stark splittring råder med avseende å de övriga kandidaterna, kan en mindre grupp utom eller inom partiet genom röstning i första rummet på nämnde huvudkandidat och i andra rummet på egen kandidat få denne sistnämnde vald.

Exempel 13.

Fem platser. Moderata 2,200 röstande; liberala 4,000 röstande.

A) Moderata:	1)	h a b = 200	röster
	2)	h c d = 200	»
	3)	h e f = 200	»
	4)	h g i = 200	»
	5)	h j k = 200	»
	6)	h l m = 200	»
	7)	h n o = 200	»
	8)	h p q = 200	»
	9)	h r s = 200	»
	10)	h t u = 200	»
	11)	h v å = 200	»
Grupp av liberaler under moderat beteckning)	12)	h ä ö = 300	»

grupp h:

namn	h	a c e etc.	b d f etc.	ä	ö
		vartdera	vartdera		
rösttal	2,500	100	66,67	150	100

Grupp- och *partiordning*: h ä a ö c (de tre sista efter lottning).

B) *Liberala*:

Partiordning: (efter verkställda sammanräkningar): x y z.

Jämförelsetal för det

moderata partiet ... (2,200 + 300) = 2,500   1,250

Jämförelsetal för det

liberala partiet ..... (4,000—300) = 3,700   1,850   1,233.33

Valda: x h y ä z.

Exempel 14.

Fem platser. Moderata 35 röstande; liberala 22 röstande.

- A) *Moderata*: 1) a b c = 5
 2) a d e = 5
 3) a f g = 5
 4) a h i = 5
 5) a k l = 5
 6) a m n = 5
 7) a o p = 5
 Grupp av liberaler under moderat beteckning.) 8) a ä ö = 6

a-grupp:

namn	a	b d f etc. <small>vartdera</small>	c e g etc. <small>vartdera</small>	ä	ö
rösttal	41	2.50	1.67	3	2

Grupp- och *partiordning*: a ä b d f (de tre sista efter lottning).

B) *Liberala*:

Partiordning (efter verkställda sammanräkningar): x y z.
 Jämförelsetal för det moderata partiet (35 + 6) = 41   20.50   13.67
 »   »   » liberala   » (22—6) = 16   8
Valda: a ä x.

Manövern förutsätter en splittring, som icke torde förekomma i verkligheten. I en stor valmanskår skulle för övrigt denna splittring vara allt för oberäknelig för att manövern skulle kunna ens försökas. I en mindre valkorporation, t. ex. i ett landsting vid val till Riksdagens Första kammare, skulle den kunna lyckas, om man där finge förutsätta en så stark splittring med avseende å de efter huvudkandidaten förekommande namnen som här antagits. Möjligheten att inom en dylik begränsad valmanskår beräkna utgången av valet, vilket ju är förutsättningen för att manövern skall kunna företagas, är emellertid på samma gång det mest effektiva skydd mot densamma. Ty i en sådan mindre korporation, där ställningen är känd och där medlemmarna av samma parti alltid hava tillfälle att överlägga och samråda före valet, är den förutsatta starka splittringen bland valmännen otänkbar. Ett

parti, som vore så oense om de egna namnen, kunde väl dessutom icke med fog göra anspråk på att bliva representerat av någon mer än den gemensamme huvudkandidaten; ty sedan han blivit vald förefunnnes icke längre den sammanhållning, som skulle berättiga till fortsatt gemensam representation.

Anm. Manövern, som för övrigt kan förekomma jämväl vid andra proportionella valmetoder, torde kunna fullständigt förebyggas, om man ville i vallagstiftningen införa anmälningstvång med avseende å kandidatnamnen, så att dessa skulle partivis inom viss tid före valet — vid val till Andra kammaren visst antal veckor före valet, vid val i landstingen t. ex. senast dagen förut — anmälas för och registreras hos Konungens befallningshavande, respektive landstingets ordförande, och att varje å partibetecknad valsedel förekommande namn, som icke blivit för partiet inregistrerat, betraktades såsom obefintligt.

Valmanöver typ 3. Två partier sammansluta sig mot ett tredje för att beröva detta sistnämnda en plats; eller ett parti begagnar sig till egen fördel av ett annat partis röster.

Exempel 15.

Tre platser. Moderata 300 röstande; liberala 1,920 röstande; socialdemokrater 2,100 röstande.

A) *Liberala*: 1) p q r = 1,920 röster.
 Hela det moderata partiet) 2) a b c = 300 »
 under liberal beteckning)

I) p-gruppen:

gruppordning: p = 1,920, q = 960, r = 640.

II) a-gruppen:

gruppordning: a = 300, b = 150, c = 100.

Partiordning: p = 1,920, q = 960, r = 640.

B) *Socialdemokrater*: x y z = 2,100 röster.

Partiordning: x = 2,100, y = 1,050, z = 700.

Jämförelsetal för det liberala partiet (1,920+300) = 2,220 1,110.
 » » » soc.-dem. » ..... = 2,100 1,050.

Valda: p x q.

Om manövern icke företagits, hade valresultatet blivit $x = 2,100$, $p = 1,920$, $y = 1,050$.

Den manöver, varom här är fråga, måste anses, åtminstone vad de förenade partierna sinsemellan angår, såsom fullt lojal, då de bägge kommit överens om samarbete vid valet, s. k. valkartell, för att därigenom tillhoppa vinna en plats på ett annat partis bekostnad. Någon överenskommelse om gemensamma kandidatlistor erfordras ej, enär vardera partiet även efter sammanslagningen behåller sin fulla självständighet.

Skulle manövern företagas av det ena partiet mot det andras önskan, därigenom att det förra partiet usurperar det senares partibeteckning, erhåller dock vardera av de sålunda förenade partierna rum i namnordningen för det sammanslagna partiet efter sitt ursprungliga rösttal. Sammanslagningen kan sålunda icke lända det mot sin vilja i kartellet ndragna partiet till någon skada.

Förhållandet belyses av efterföljande exempel:

Exempel 16.

1:o) Fem platser. Partierna välja vart för sig. Moderata 1,100 röstande; liberala 1,120 röstande; socialdemokrater 2,100 röstande.

A) *Moderata*: a b c d e = 1,100 röster.

Partiordning: a = 1,100, b = 550, c = 366.67, d = 275, e = 220.

B) *Liberala*: p q r s t = 1,120 röster.

Partiordning: p = 1,120, q = 560, r = 376.67, s = 280, t = 224.

C) *Socialdemokrater*: x y z å ä = 2,100 röster.

Partiordning: x = 2,100, y = 1,050, z = 700, å = 525, ä = 420.

Jämförelsetal för det moderata partiet	.....	1,100	550	366.67
» » » liberala	»	.....	1,120	560
» » » soc.-dem.	»	.....	2,100	1,050
			700	

Valda: x p a y z.

2:o. Fem platser. Två av partierna begagna vid valet gemensam partibeteckning. Moderata och liberala tillhopa 2,220; socialdemokrater 2,100.

A) *Moderata*: 1) a b c d e = 1,100 röster.

Liberaler under mo-
derat beteckning) 2) p q r s t = 1,120 »

I) a-gruppen:

gruppordning: a = 1,100, b = 550, c = 366.67, d = 275, e = 220

II) p-gruppen:

gruppordning: p = 1,120, q = 560, r = 376.67, s = 280, t = 224

Jämförelsetal för I).....	1,100	550	366.67
» » II).....	1,120	560	376.67

Partiordning: p a q b r.

B) *Socialdemokrater*: x y z å ä = 2,100 röster.

Partiordning: x = 2,100, y = 1,050, z = 700, å = 525, ä = 420

Jämförelsetal för det moderata partiet (1,100 + 1,120) =	2,220	1,110	740
» » » soc.-dem. »	= 2,100	1,050	700

Valda: p x a y q.

Anm. Anses det tredje partiet böra skyddas mot manövrer av denna art, kan möjligheten därtill fullständigt uteslutas, om man vill i vallagstiftningen införa anmälningstväng med avseende å kandidatnamnen, på sätt i anmärkningen här ovan under »valmanöver typ 2» blivit antytt.

Suppleantval.

Exempel 17.

För de moderata ha ursprungligen valts a b c; c afgår och ersättare för honom skall utses. Vid det ursprungliga valet hade för bestämmande av ordningen inom partiet verkställts sammanräkning enligt 7 § 2 mom. vallagen (enligt dess ovan föreslagna lydelse), varvid sedlarna sammanförts till följande slutgrupper:

a-gruppen: a b c d g = 60 röster.

c-gruppen: c e f = 24 röster.

Jämförelsetal för a-gruppen:.....	60	30	20
» » c-gruppen:.....	24	12	

Partiordning: a = 60, b = 30, c = 24, [c = 20] o. s. v.

Vid fastställandet av namnordningen för partiet hade sålunda rum i ordningen först tilldelats c från c-gruppen. Vid sådant förhållande skola vid den nya sammanräkningen, enligt 9 §, ej medtages andra valsedlar än de, som tillhöra denna grupp. Varje valsedel gäller såsom hel röst och röstvärdet skall, på sätt i 7 § 2 mom. sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, vilkas namn förekomma å sedeln. Den, vars namn är det första i den sålunda uppkomna nya ordningen, är vald i den avgångnes ställe.

Vald till suppleant för c är alltså e med 24 röster.

2:o)

Föreslås, att §§ 4, 6, 7 och 8 i *kungl. förordningen om landsting* den 21 mars 1862, såsom dessa §§ lyda, §§ 4 och 7 i lagen den 26 maj 1909 och §§ 6 och 8 i lagen den 4 mars 1910, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Valen av landstingsmän och suppleanter äro omedelbara och ske med slutna sedlar.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, vilka må utgöra högst dubbelt så många som det antal landstingsmän, vilka skola utses för valkretsen, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i vilken den väljande anser dem böra vid valet hava företräde sinsemellan. Av namnen anses så många, från början räknat, som motsvara antalet landstingsmän, avse själva landstingsmannavalet och de övriga allenast valet av suppleanter.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ovan är medgivet, anses de sista övertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal landstingsmän valet avser, vare ändock giltig.

§ 6.

1 mom. För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas efter partibeteckning. Valsedlar utan partibeteckning räknas såsom tillhörande ett parti (det fria partiet).

2 mom. Inom varje parti skall, därest ej alla valsedlar upptaga namnen i samma följd och ordningen dem emellan sålunda är given, genom särskilda sammanräkningar bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, vilka, enligt vad i § 4 sägs, avse själva landstingsmannavalet.

Härvid iakttages:

1:o) Först skola valsedlar, som hava samma första namn, sammanföras till en grupp. Inom varje sådan grupp uträknas rösttal för de å valsedlarna upptagna namnen med iakttagande, att valsedels första namn anses hava erhållit så många röster, som motsvara hela det röstvärde, som finnes å sedeln antecknat, andra namnet så många, som motsvara hälften av röstvärdet, tredje namnet så många, som motsvara

tredjedelen av röstvärdet; och så vidare efter samma grund. För vart namn sammanräknas de hela röster och delar av röster namnet sålunda erhållit inom gruppen. För denna sammanräkning böra delar av röster uttryckas i hundradelar, så att $\frac{1}{2}$ räknas lika med 0.50, $\frac{1}{3}$ lika med 0.33, $\frac{2}{3}$ lika med 0.67; och så vidare i enlighet med bifogade tabell. Namnen ordnas efter rösttalens storlek, så att det namn, som erhållit högsta rösttalet, blir gruppens första namn, det, som erhållit näst högsta rösttalet, gruppens andra namn; och så vidare efter samma grund.

2:o) Hava grupper enligt den i punkt 1 nämnda ordning samma två första namn ehuru i omvänd följd, skola de förenas till en ny grupp. Rösttal inom den nya gruppen är för namn, som tillhör blott en av de förenade grupperna, namnets rösttal i denna äldre grupp och för annat namn summan av namnets rösttal inom de förenade grupperna. Namnen ordnas efter rösttalen inom gruppen på sätt i punkt 1 sägs.

3:o) Befinnas därefter grupper hava samma tre första namn, skola dessa grupper förenas till en ny grupp och namnen i denna ordnas efter rösttalen inom gruppen enligt de i punkt 2 angivna grunder.

4:o) På enahanda sätt fortsättes med förening av grupper och ordnande av namn inom nybildad grupp, till dess valsedlarna blivt sammanförda i slutgrupper, som ej hava samma första namn, två första namn, tre första namn, fyra första namn; och så vidare.

Sedan ny grupp bildats genom förening av förutvarande grupper, skall vid fortsatt gruppindelning hänsyn tagas till den nya gruppen, men ej till de i denna ingående äldre grupperna.

Till grupp må ej hänföras flera namn än antalet personer, valet avser.

Sedan alla valsedlarna blivt, på sätt nu är sagt, sammanförda i slutgrupper, bestämmes ordningen mellan namnen inom partiet sålunda, att rum i ordningen, ett efter annat, tilldelas den grupp, vilken för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Rum, som blivt en grupp tilldelat, besättes genast så, att i gruppens första rum uppföres gruppens första namn, i gruppens andra rum dess andra namn, i gruppens tredje rum dess tredje namn och så vidare efter samma grund, ändå att namn, som sålunda skall i ordningen uppföras, redan erhållit rum från en eller flera andra grupper.

För varje slutgrupp är jämförelsetalet lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig något rum i ordningen tilldelat. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av de gruppen till-

delade ordningsrum, ökat med 1. Har samma namn erhållit rum från två grupper, skall dock, vid beräkning av det antal rum som utdelats, vardera rummet anses blott såsom ett halft rum; har namn erhållit rum från tre grupper, anses varje sådant rum såsom ett tredjedels rum; och så vidare efter samma grund.

§ 7.

1 mom. Skola två eller flera landstingsmannaplatser besättas, fördelas de mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

För det fria partiet är jämförelsetalet lika med det största av de i 6 § 2 mom. omförmälda jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad, det näst största av sagda jämförelsetal, då partiet fått sig en plats tilldelad, det därefter största jämförelsetalet, då partiet fått sig två platser tilldelade; och så vidare efter samma grund.

För annat parti är jämförelsetalet lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av de partier tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning av det antal platser som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet av de namn å partiets valsedlar, vilka, enligt vad i § 4 sägs, avse själva landstingsmannavalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

2 mom. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom det parti, som, enligt vad i mom. 1 sägs, har största jämförelsetalet.

§ 8.

1 mom. Sedan valet av landstingsmän blivit avslutat skola suppleanter utses sålunda, att för varje landstingsman företages ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket han blivit vald. Har landstingsman fått sig tillerkänd plats för flera partier, anses han vald för det parti, från vilket plats först tilldelats honom. Har han vid sammanräkning, varom i § 6 mom. 2 sägs, fått sig tillerkänt rum i ordningen från flera grupper, må vid den nya sammanräkningen ej medtagas andra valsedlar än de, som tillhöra den grupp, från vilken rum i ordningen först tilldelats honom.

De nya sammanräkningarna skola ske i den ordning, vari landstingsmännen blivit valda.

Vid varje ny sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga landstingsmannens namn för själva landstingsmannavalet. Valsedel beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde och detta skall, på sätt i § 6 mom. 2 sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, vilkas namn förekomma å sedeln. Den, vars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i § 6 mom. 2 sägs, är vald till suppleant.

2 mom. Vid valtillfället skall, särskilt för varje landstingsman, bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola i hans ställe inkallas. Härvid iakttages, att suppleant, som utsetts genom den för landstingsmannen företagna sammanräkning, intager plats framför annan suppleant; att suppleant, som blivit vald från samma grupp som landstingsmannen, har företräde framför suppleant från annan grupp; att suppleant, som blivit vald från samma parti som landstingsmannen, har företräde framför suppleant från annat parti; och att i övrigt företräde tillkommer suppleant, som blivit tidigare vald.

3:o)

Föreslås, att §§ 24, 25, 26 och 28 i *kunql. förordningen om kommunalstyrelse i stad* den 21 mars 1862 såsom dessa §§ lyda, §§ 24 och 26 i lagen den 26 maj 1909 och §§ 25 och 28 i lagen den 4 mars 1910 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 24.

Valet sker med slutna sedlar.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, vilka må utgöra högst två utöver det antal stadsfullmäktige valet avser, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i vilken den väljande anser dem böra vid valet hava företräde sinsemellan. Av namnen anses så många, från början räknat, som motsvara antalet fullmäktige, avse själva fullmäktigvalet och de övriga allenast val av efterträdare åt avgången fullmäktig.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ovan är medgivet, anses de sista övertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal fullmäktige valet avser, vare ändock giltig.

§ 25.

Mom 1. För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas efter partibeteckning. Valsedlar utan partibeteckning räknas såsom tillhörande ett parti (det fria partiet).

Mom. 2. Inom varje parti skall, därest ej alla valsedlar upptaga namnen i samma följd och ordningen dem emellan sålunda är given, genom särskilda sammanräkningar, till den utsträckning som för utseendet av stadgat antal fullmäktige är nödig, bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, vilka, enligt vad i § 24 sägs, avse själva fullmäktigvalet.

Härvid iakttages:

1:o) Först skola valsedlar, som hava samma första namn, sammanföras till en grupp. Inom varje sådan grupp uträknas rösttal för de å valsedlarna upptagna namnen med iakttagande, att valsedels första namn anses hava erhållit så många röster, som motsvara hela det röstvärde, som finnes å sedeln antecknat, andra namnet så många, som motsvara hälften av röstvärdet, tredje namnet så många, som motsvara tredjedelen av röstvärdet; och så vidare efter samma grund. För vart namn sammanräknas de hela röster och delar av röster namnet sålunda erhållit inom gruppen. För denna sammanräkning böra delar av röster uttryckas i hundradelar, så att $\frac{1}{2}$ räknas lika med 0.50, $\frac{1}{3}$ lika med 0.33, $\frac{2}{3}$ lika med 0.67; och så vidare i enlighet med bifogade tabell.

Namnen ordnas efter rösttalens storlek, så att det namn som erhållit högsta rösttalet blir gruppens första namn, det som erhållit näst högsta rösttalet gruppens andra namn; och så vidare efter samma grund.

2:o) Hava grupper enligt den i punkt 1 nämnda ordning samma två första namn ehuru i omvänd följd, skola de förenas till en ny grupp. Rösttal inom den nya gruppen är för namn, som tillhör blott en av de förenade grupperna, namnets rösttal i denna äldre grupp och för annat namn summan av namnets rösttal inom de förenade grupperna. Namnen ordnas efter rösttalen inom gruppen på sätt i punkt 1 sägs.

3:o) Befinnas därefter grupper hava samma tre första namn, skola dessa grupper förenas till en ny grupp och namnen i denna ordnas efter rösttalen inom gruppen enligt de i punkt 2 angivna grunder.

4:o) På enahanda sätt fortsättes med förening av grupper och ordnande av namn inom nybildad grupp, till dess valsedlarna blivit sammanförda i slutgrupper, som ej hava samma första namn, två första namn, tre första namn, fyra första namn; och så vidare.

Sedan ny grupp bildats genom förening av förutvarande grupper, skall vid fortsatt gruppindelning hänsyn tagas till den nya gruppen, men ej till de i denna ingående äldre grupperna.

Till grupp må ej hänföras flera namn än antalet personer, valet avser.

Sedan alla valsedlarna blivit, på sätt nu är sagt, sammanförda i slutgrupper, bestämmes ordningen mellan namnen inom partiet sålunda, att rum i ordningen, ett efter annat, tilldelas den grupp, vilken för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Rum, som blivit en grupp tilldelat, besättes genast så, att i gruppens första rum uppföres gruppens första namn, i gruppens andra rum dess andra namn, i gruppens tredje rum dess tredje namn och så vidare efter samma grund, ändå att namn, som sålunda skall i ordningen uppföras, redan erhållit rum från en eller flera andra grupper.

För varje slutgrupp är jämförelsetalet lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig något rum i ordningen tilldelat. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av de gruppen tilldelade ordningsrum, ökat med 1. Har samma namn erhållit rum från två grupper skall dock, vid beräkning av det antal rum som utdelats, vardera rummet anses blott såsom ett halft rum; har namn erhållit rum från tre grupper, anses varje sådant rum såsom ett tredjedels rum; och så vidare efter samma grund.

§ 26.

De platser, som äro att besätta, fördelas mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

För det fria partiet är jämförelsetalet lika med det största av de i § 25 mom. 2 omförmälda jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad, det näst största av sagda jämförelsetal, då partiet fått sig en plats tilldelad, det därefter största jämförelsetalet, då partiet fått sig två platser tilldelade; och så vidare efter samma grund.

För annat parti är jämförelsetalet lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av de partier tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning av det antal platser som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet av de namn å partiets valsedlar, vilka, enligt vad i § 24 sägs, avse själva fullmäktigvalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

§ 28.

Mom. 1. Hava vid valet stadsfullmäktige icke blivit till föreskrivet antal utsedda, anställas ofördröjligen nytt val för besättande av den eller de återstående platserna.

Mom. 2. Avgår stadsfullmäktig före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, skall, på fullmäktiges anmälan, magistraten vid offentlig,

minst åtta dagar förut kungjord förrättning företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald. Blev den avgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det parti, från vilket plats först tilldelats honom. Har han vid sammanräkning, varom i § 25 mom. 2 sägs, fått sig tillerkänt rum i ordningen från flera grupper, må vid den nya sammanräkningen ej medtagas andra valsedlar än de som tillhöra den grupp, från vilken rum i ordningen först tilldelats honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga den avgångnes namn för själva fullmäktigvalet. Valsedel beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde, och detta skall, på sätt i § 25 mom. 2 sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, vilkas namn förekomma å sedeln. Den, vars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i § 25 mom. 2 sägs, inträde såsom ledamot i den avgångnes ställe under återstoden av den för honom bestämda tjänstgöringstid.

Avgår jämväl sålunda utsedd ledamot före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya röstsammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, vilka upptaga den först avgångnes namn för själva fullmäktigvalet.

Mellan lika rösttal skiljer lotten.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

Mom. 3. Finnes i fall, som i mom. 2 avses, å där omförmälda valsedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den avgångnes ställe, skall platsen stå obesatt intill utgången av den tid, för vilken den avgångne blivit vald.

4:o

Föreslås, att §§ 10, 11 12 och 14 i *kungl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm* den 23 maj 1862 såsom dessa §§ lyda, §§ 10 och 12 i lagen den 26 maj 1909 och §§ 11 och 14 i lagen den 4 mars 1910 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 10.

Valet sker med slutna sedlar.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, vilka må utgöra högst två utöver det antal stadsfullmäktige valet avser, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i vilken den väljande anser dem böra vid valet hava företräde sinsemellan. Av namnen anses så många, från början räknat, som motsvara antalet fullmäktige, avse själva fullmäktigvalet och de övriga allenast val av efterträdare åt avgången fullmäktig.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ovan är medgivet, anses de sista övertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal fullmäktige valet avser, vare ändock giltig.

§ 11.

Mom. 1. För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas efter partibeteckning. Valsedlar utan partibeteckning räknas såsom tillhörande ett parti (det fria partiet).

Mom. 2. Inom varje parti skall, därest ej alla valsedlar upptaga namnen i samma följd och ordningen dem emellan sålunda är given, genom särskilda sammanräkningar, till den utsträckning som för utseendet av stadgat antal fullmäktige är nödig, bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, vilka, enligt vad i § 10 sägs, avse själva fullmäktigvalet.

Härvid iakttages:

1:o) Först skola valsedlar, som hava samma första namn, sammanföras till en grupp. Inom varje sådan grupp uträknas rösttal för de å valsedlarna upptagna namnen med iakttagande, att valsedels första namn anses hava erhållit så många röster, som motsvara hela det röstvärde, som finnes å sedeln antecknat, andra namnet så många, som motsvara hälften av röstvärdet, tredje namnet så många, som motsvara tredjedelen av röstvärdet; och så vidare efter samma grund. För vart namn sammanräknas de hela röster och delar av röster namnet sålunda erhållit inom gruppen. För denna sammanräkning böra delar av röster uttryckas i hundradelar, så att $\frac{1}{2}$ räknas lika med 0.50, $\frac{1}{3}$ lika med 0.33, $\frac{2}{3}$ lika med 0.67; och så vidare i enlighet med bifogade tabell.

Namnen ordnas efter rösttalens storlek, så att det namn, som erhållit högsta rösttalet blir gruppens första namn, det som erhållit näst högsta rösttalet gruppens andra namn; och så vidare efter samma grund.

2:o) Hava grupper enligt den i punkt 1 nämnda ordning samma två första namn ehuru i omvänd följd, skola de förenas till en ny grupp. Rösttal inom den nya gruppen är för namn, som tillhör blott en av de förenade grupperna, namnets rösttal i denna äldre grupp, och för annat namn summan av namnets rösttal inom de förenade grupperna. Namnen ordnas efter rösttalen inom gruppen på sätt i punkt. 1 sägs.

3:o) Befinnas därefter grupper hava samma tre första namn, skola dessa grupper förenas till en ny grupp och namnen i denna ordnas efter rösttalen inom gruppen enligt de i punkt. 2 angivna grunder.

4:o) På enahanda sätt fortsättes med förening av grupper och ordnande av namn inom nybildad grupp, till dess valsedlarna blivit sammanförda i slutgrupper, som ej hava samma första namn, två första namn, tre första namn, fyra första namn; och så vidare.

Sedan ny grupp bildats genom förening av förutvarande grupper, skall vid fortsatt gruppindelning hänsyn tagas till den nya gruppen, men ej till de i denna ingående äldre grupperna.

Till grupp må ej hänföras flera namn än antalet personer, vallet avser.

Sedan alla valsedlarna blivit, på sätt nu är sagt, sammanförda i slutgrupper, bestämmes ordningen mellan namnen inom partiet sålunda, att rum i ordningen, ett efter annat, tilldelas den grupp, vilken för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Rum, som blivit en grupp tilldelat, besättes genast så, att i gruppens första rum uppföres gruppens första namn, i gruppens andra rum dess andra namn, i gruppens tredje rum dess tredje namn och så vidare efter samma grund, ändå att namn, som sålunda skall i ordningen uppföras, redan erhållit rum från en eller flera andra grupper.

För varje slutgrupp är jämförelsetalet lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig något rum i ordningen tilldelat. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av de gruppen tilldelade ordningsrum, ökat med 1. Har samma namn erhållit rum från två grupper skall dock, vid beräkning av det antal rum, som utdelats, vardera rummet anses blott såsom ett halft rum; har namn erhållit rum från tre grupper, anses varje sådant rum såsom ett tredjedels rum; och så vidare efter samma grund.

§ 12.

De platser, som äro att besätta, fördelas mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

För det fria partiet är jämförelseantalet lika med det största av de i § 11 mom. 2 omförmälda jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad, det näst största av sagda jämförelsetal, då partiet fått sig en plats tilldelad, det därefter största jämförelsetalet, då partiet fått sig två platser tilldelade; och så vidare efter samma grund.

För annat parti är jämförelsetalet lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av de partier tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning av det antal platser som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet av de namn å partiets valsedlar, vilka enligt vad i § 10 sägs, avse själva fullmäktigvalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

§ 14.

Mom. 1. Hava vid valet stadsfullmäktige icke blivit till föreskrivet antal utsedda, anställs ofördröjligen nytt val för besättande av den eller de återstående platserna.

Mom. 2. Avgår stadsfullmäktig före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, skall, på fullmäktiges anmälan, magistraten vid offentlig,

minst åtta dagar förut kungjord förrättning företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgänge blivit vald. Blev den avgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det parti, från vilket plats först tilldelats honom. Har han vid sammanräkning, varom i § 11 mom. 2 sägs, fått sig tillerkänt rum i ordningen från flera grupper, må vid den nya sammanräkningen ej medtagas andra valsedlar än de, som tillhöra den grupp, från vilken rum i ordningen först tilldelats honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga den avgångnes namn för själva fullmäktigvalet. Valsedel beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde, och detta skall, på sätt i § 11 mom. 2 sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, vilkas namn förekomma å sedeln. Den, vars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i § 11 mom. 2 sägs, inträde såsom ledamot i den avgångnes ställe under återstoden av den för honom bestämda tjänstgöringstid.

Avgår jämväl sålunda utsedd ledamot före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya röstsammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, vilka upptaga den först avgångnes namn för själva fullmäktigvalet.

Mellan lika rösttal skiljer lotten.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

Mom. 3. Finnes i fall, som i mom. 2 avses, å där omförmälda valsedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den avgångnes ställe, skall platsen stå obesatt intill utgången av den tid, för vilken den avgångne blivit vald.

* * *

I min uppfattning om riktigheten av den metod för proportionella val, jag sålunda föreslagit, har jag blivit ytterligare styrkt genom en jämförelse av denna metod med de uppslag till en sådan, som framförts av herr Tenow i Statsvetenskaplig Tidskrift 1910 och 1912. Av de utav herr Tenow anförda exemplen upptager jag här ett, vid vilket herr Tenow fäster synnerlig vikt, och uträknar detsamma enligt den av mig framställda metoden:

Jämförelse
med herr
Tenows
metod.

Exempel 18:

Sex platser. Högern 3,800 röster; vänstern 300 röster.

A) *Högern*: 1) A B C = 1,600 röster
 2) B A D = 800 »
 3) E F D = 1,400 »

S:a 3,800 röster.

I) A + B gruppen:

namn.....	A	B	C	D
rösttal från 1).....	1,600	800	533.33	
» » 2).....	400	800	—	266.67
S:a	2,000	1,600	533.33	266.67

II) E gruppen:

namn	E	F	D
rösttal.....	1,400	700	466.67
Jämförelsetal för I).....	2,000	1,000	666.67
» » II).....	1,400	700	466.67

Partiordning: A E B F C D.

B) *Vänstern*: x = 300 röster.

Valda: A E B F C D.

Resultatet är detsamma som det av herr Tenow såsom riktigt be-tecknade. Om exemplet yttrar herr Tenow: »I trots av sin enkelhet är ovanstående exempel konstruerat så, att det hårt prövar en metods förmåga att utdela platserna proportionellt». Då nu min metod vid prövning med detta exempel visat sig giva just det resultat, som ur teoretisk synpunkt angivits såsom det riktiga, anser jag mig därmed för metoden hava vunnit ytterligare ett stöd.

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition i förevarande del icke kunnat av Riksdagen godkännas — ville för sin del antaga de av mig här ovan framställda förslag till Ändringar i bestämmelserna rörande den proportionella valmetoden.

Stockholm den 21 april 1913.

K. J. Ekman.
Jönköping.
